

FIŞE DE DREPT PENAL **Partea generală**

Editia a VI-a

Universul Juridic
Bucureşti
-2019-

Cuprins

Abrevieri	9
Fișa nr. 1. Principii generale.....	11
Fișa nr. 2. Aplicarea legii penale în timp.....	15
Fișa nr. 3. Aplicarea legii penale în spațiu	51
Fișa nr. 4. Trăsăturile esențiale ale infracțiunii.....	59
Fișa nr. 5. Conținutul generic al infracțiunii.....	63
Fișa nr. 6. Cauzele justificative	89
Fișa nr. 7. Cauzele de neimputabilitate	104
Fișa nr. 8. Formele și fazele infracțiunii comise cu intenție.....	127
Fișa nr. 9. Unitatea naturală de infracțiune	142
Fișa nr. 10. Unitatea legală de infracțiune	152
Fișa nr. 11. Concursul de infracțiuni.....	169
Fișa nr. 12. Recidiva postcondamnatorie	188
Fișa nr. 13. Recidiva postexecutorie.....	202
Fișa nr. 14. Pluralitatea intermediară.....	215
Fișa nr. 15. Pluralitatea de făptuitori	223
Fișa nr. 16. Pedepsele principale	243
Fișa nr. 17. Pedepsele complementare.....	257
Fișa nr. 18. Pedepsele accesori	268
Fișa nr. 19. Calculul duratei pedepsei	272
Fișa nr. 20. Individualizarea judiciară a pedepselor. Reguli generale	279
Fișa nr. 21. Circumstanțele atenuante.....	287

Fișa nr. 22. Circumstanțele agravante.....	302
Respect pentru oameni și cărți	
Fișa nr. 23. Renunțarea la aplicarea pedepsei.....	309
Fișa nr. 24. Amânarea aplicării pedepsei	315
Fișa nr. 25. Suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei.....	333
Fișa nr. 26. Liberarea condiționată	355
Fișa nr. 27. Măsurile de siguranță neprivative de patrimoniu.....	371
Fișa nr. 28. Măsurile de siguranță privative de patrimoniu	378
Fișa nr. 29. Răspunderea penală a minorilor. Măsurile educative neprivative de libertate	397
Fișa nr. 30. Răspunderea penală a minorilor. Măsurile educative privative de libertate	416
Fișa nr. 31. Regimul sancționator al pluralității de infracțiuni comise de minori	432
Fișa nr. 32. Cauze care înlătură răspunderea penală.....	438
Fișa nr. 33. Cauze care înlătură executarea pedepselor	456
Fișa nr. 34. Cauze care înlătură consecințele condamnării	471
Fișa nr. 35. Tabele de analiză comparativă (TAC)	482
Fișa nr. 36. TAD-uri recapitulative.....	508
Bibliografie generală.....	513
Jurisprudență	515

FIŞA nr. 1 PRINCIPII GENERALE

1. Legalitatea incriminării *Nullum crimen sine lege (praevia)*

a) Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni.

b) Nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită.

Lege:

1. baza legală din dreptul intern

2. calitatea legii"
(CtEDO, hotărârea din 22 noiembrie 1995, în cauza S.W. c. Marii Britanii, parag. 34-36)

1. baza legală din dreptul intern

a. prin *lege penală* se înțelege o normă de drept substanțial sau material cu un conținut normativ propriu-zis, adică o normă care stabilește conduite, fapte, acțiuni ale subiecților într-un raport juridic, în timp ce prin expresia referitoare la dreptul procesual ori procedural se exprimă categoria normelor juridice care cuprind în conținutul lor proceduri, modalități sau mijloace prin care se aplică normele dreptului substanțial [Decizia Curții Constituționale nr. 78 din 11 februarie 2014 (M. Of. nr. 273 din 14 aprilie 2014)];

b. infracțiunea trebuie să fie clar definită într-o lege organică sau într-oordonanță de urgență a Guvernului emisă în domeniul legilor organice;

c. legea penală nu trebuie interpretată în mod extensiv, în detrimentul acuzatului;

d. este interzisă interpretarea legii prin analogie *in malam partem*;

e. în vederea garantării principiului legalității incriminării, legea procesual penală a prevăzut drept condiție pentru începerea urmăririi penale, efectuarea în continuare a urmăririi penale, pentru punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale necesitatea ca fapta comisă să fie prevăzută de legea penală;

f. respectarea dreptului la libertate și siguranță ori a libertății de mișcare impune existența probelor cu privire la comiterea unei fapte prevăzute de legea penală, atunci când se analizează necesitatea impunerii unei măsuri preventive.

2. calitatea legii
(CtEDO, hotărârea din 22 noiembrie 1995,
în cauza S.W. c. Marii Britanii, parag. 34-36)

- a. legea trebuie să fie *accesibilă* în mod adecvat, respectiv cetățeanul trebuie să fie capabil să înțeleagă că este corespunzătoare în circumstanțele reglementărilor legale aplicabile unui anumit caz; se realizează prin publicarea legii sau a ordonanței de urgență a Guvernului în Monitorul Oficial;
- b. legea trebuie să fie *previzibilă*, adică să fie redactată cu suficientă precizie, în aşa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduită.

2. Legalitatea sancțiunilor de drept penal
Nulla poena sine lege (prævia)

Poena: pedepse, măsuri de siguranță, măsuri educative

a. Legea penală prevede pedepsele aplicabile și măsurile educative ce se pot lua față de persoanele care au săvârșit infracțiuni, precum și măsurile de siguranță ce se pot lua față de persoanele care au comis fapte prevăzute de legea penală.

b. Nu se poate aplica o pedeapsă ori nu se poate lua o măsură educativă sau o măsură de siguranță dacă aceasta nu era prevăzută de legea penală la data când fapta a fost săvârșită.

c. Nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia; dacă pedeapsa nelegală a fost stabilită printr-o hotărâre nedefinitivă, inculpatul poate formula apel; atunci când pedeapsa nelegală a fost stabilită printr-o hotărâre definitivă, se poate formula recurs în casatie.

Dec. nr. 405/2016. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, art. 7 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care consacră principiul legalității incriminării și pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), pe lângă interzicerea, în mod special, a extinderii conținutului infracțiunilor existente asupra unor fapte care, anterior, nu constituiau infracțiuni, prevede și principiul potrivit căruia legea penală nu trebuie interpretată și aplicată extensiv în defavoarea acuzatului, de exemplu, prin analogie. Rezultă astfel că legea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele aplicabile, această cerință fiind îndeplinită atunci când un justițiabil are posibilitatea de a cunoaște, din însuși textul normei juridice pertinente, la nevoie cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe și în urma obținerii unei asistențe judiciare adecvate, care sunt actele și omisiunile ce pot angaja răspunderea sa penală și care este pedeapsa pe care o riscă în virtutea acestora. (...) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că semnificația noțiunii de *previzibilitate* depinde într-o mare măsură de conținutul textului despre care este vorba și de domeniul pe care îl acoperă, precum și de numărul și de calitatea destinatarilor săi. Principiul previzibilității legii nu se opune ideii ca persoana în cauză să fie determinată să recurgă la îndrumări clarificatoare pentru a putea evalua, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele ce ar putea rezulta dintr-o anumită faptă. Este, în special, cazul profesioniștilor, care sunt obligați să dea dovadă de o mare prudență în exercitarea profesiei lor, motiv pentru care se așteaptă din partea lor să acorde o atenție specială evaluării riscurilor pe care aceasta le prezintă. (...) Având în vedere principiul aplicabilității generale a legilor, Curtea de la Strasbourg a reținut că formularea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una dintre tehniciile standard de reglementare constă în recurgerea mai degrabă la categorii generale decât la liste exhaustive. Astfel, numeroase legi folosesc, prin forța lucrurilor, formule mai mult sau mai puțin vagi, a căror interpretare și aplicare depind de practică. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept, există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal. Nevoia de elucidare a punctelor neclare și de adaptare la circumstanțele schimbătoare va exista întotdeauna. Deși certitudinea în redactarea unei legi este un lucru dorit, aceasta ar putea anrena o rigiditate excesivă, or, legea trebuie să fie capabilă să se adapteze schimbărilor de situație. Rolul decizional conferit instanțelor urmărește tocmai înălțarea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor, dezvoltarea progresivă a dreptului penal prin intermediul jurisprudenței ca izvor de drept fiind o componentă necesară și bine înrădăcinată în tradiția legală a statelor membre. Prin urmare, art. 7 paragraful 1 din Convenție nu poate fi interpretat ca interzicând clarificarea graduală a regulilor răspunderii penale pe calea interpretării judiciare de la un caz la altul, cu condiția ca rezultatul să fie coerent cu substanța infracțiunii și să fie în mod rezonabil previzibil. (...) Curtea reține că cele statuante de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în legătură cu principiul claritatei și previzibilității legii au fost înglobate de instanța de contencios constituțional în propria jurisprudență (parag. 45-46).

FIŞA nr. 2

APLICAREA LEGII PENALE ÎN TIMP

Prin Decizia Curții Constituționale nr. 841/2007 s-a reținut că prin *aplicarea legii penale în timp* se înțelege ansamblul de norme juridice penale ce izvorăsc din rațiuni de politică penală, prin care se reglementează modul de aplicare a principiului *mitior lex* în raport cu timpul săvârșirii infracțiunii și cu momentul tragerii la răspundere penală a celor ce au săvârșit infracțiuni.

✓ NU există o situație de aplicare a legii penale în timp când atât nașterea, cât și stingerea raportului juridic penal (săvârșirea faptei și pronunțarea hotărârii judecătorești) au loc sub imperiul unei legi unice; se va aplica legea în vigoare.

✓ dacă pe durata existenței raportului juridic penal sunt incidente mai multe legi penale succesive, se pune problema determinării legii penale aplicabile în cauză.

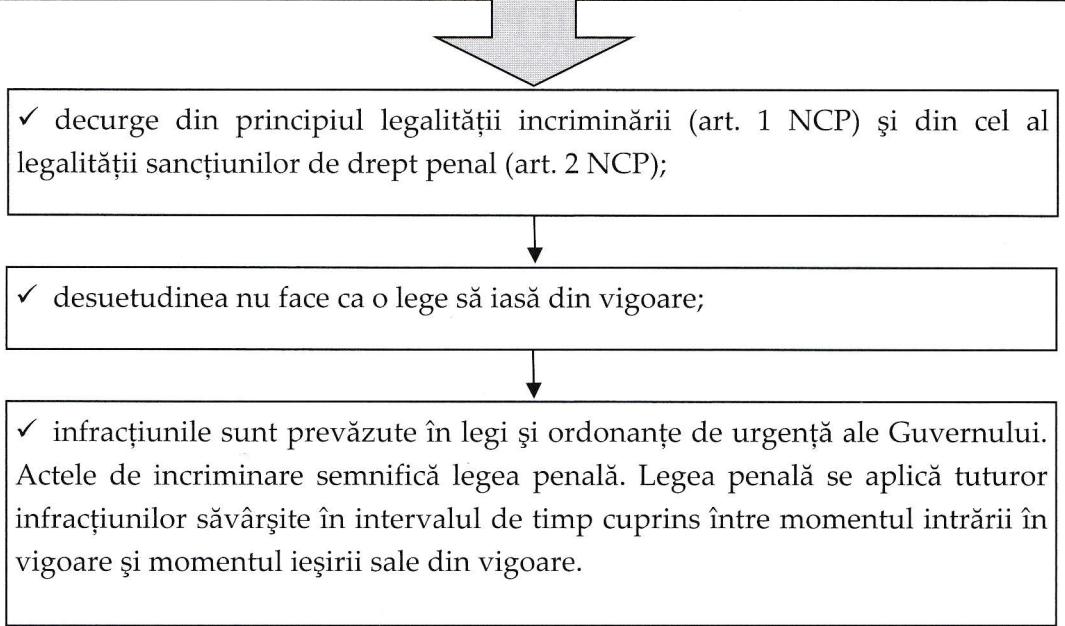
PRINCIPII

1. PRINCIPIUL ACTIVITĂȚII
LEGII PENALE

2. PRINCIPIUL NERETROACTIVITĂȚII
LEGII PENALE

1. PRINCIPIUL ACTIVITĂȚII LEGII PENALE

(art. 3 NCP)

-
- ✓ decurge din principiul legalității incriminării (art. 1 NCP) și din cel al legalității sanctiunilor de drept penal (art. 2 NCP);

- ✓ desuetudinea nu face ca o lege să iasă din vigoare;

- ✓ infracțiunile sunt prevăzute în legi și ordonațe de urgență ale Guvernului. Actele de incriminare semnifică legea penală. Legea penală se aplică tuturor infracțiunilor săvârșite în intervalul de timp cuprins între momentul intrării în vigoare și momentul ieșirii sale din vigoare.

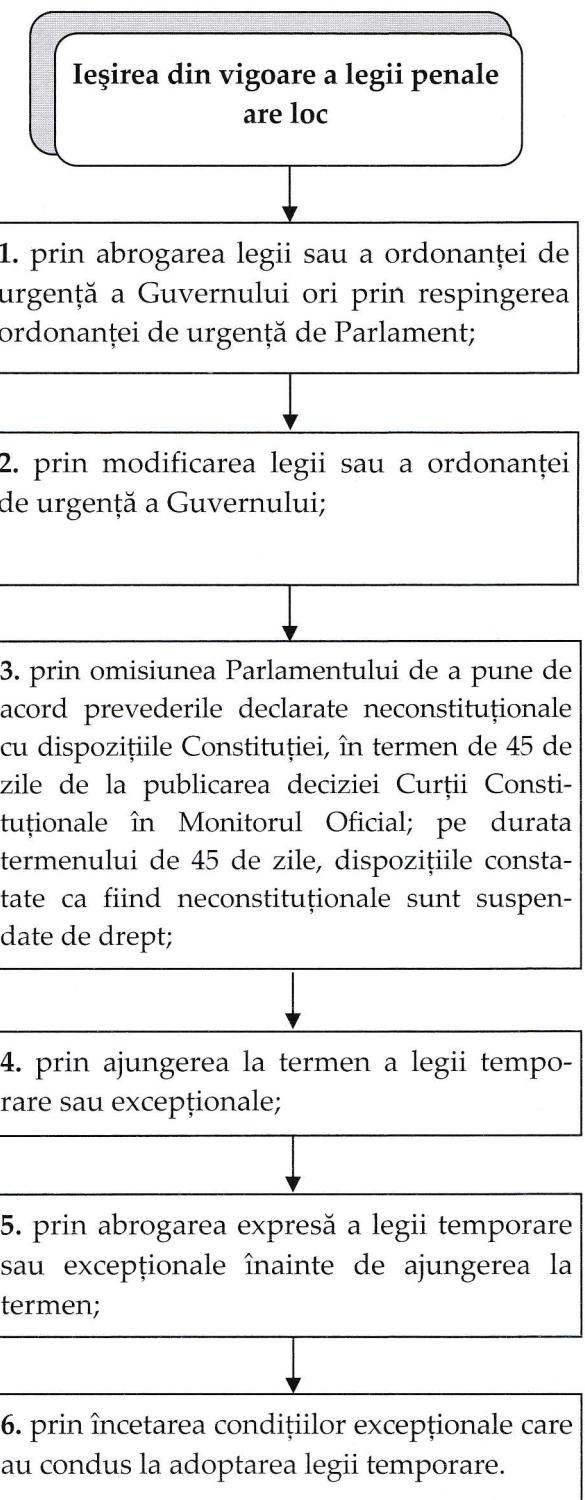
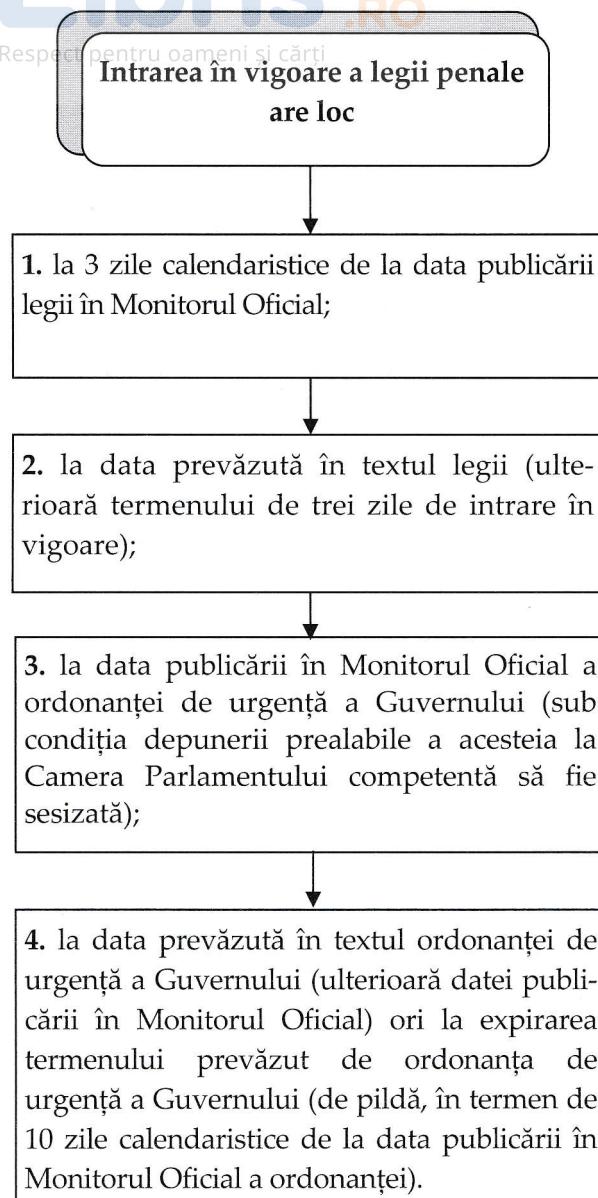
 Data săvârșirii infracțiunii, în funcție de care se va analiza legea penală în vigoare¹:

1. data la care a fost comisă acțiunea infracțională – la infracțiunile comisive;
2. data la care infractorul trebuia să acționeze potrivit obligațiilor legale pe care acesta le avea – la infracțiunile omisive;
3. data epuizării infracțiunilor continue, continue sau de obicei;
4. data comiterii acțiunii/inacțiunii infracționale, în cazul infracțiunilor progresive (data consumării, iar nu data epuizării, la momentul producerii rezultatului mai grav);
5. data producerii unei modificări a realității ca urmare a activității infracționale – în cazul infracțiunilor de rezultat (de pildă, data producerii prejudiciului în cazul infracțiunii de înselăciune); **dec. nr. 5/RIL/2019:** prin data săvârșirii infracțiunii și, implicit, data de la care începe să curgă termenul de prescripție a răspunderii penale în cazul infracțiunilor simple a căror latură obiectivă implică producerea unei pagube ori realizarea unui folos necuvenit pe o perioadă de timp se înțelege *momentul apariției primei pagube ori al obținerii primului folos necuvenit*;
6. data săvârșirii faptei în cazul infracțiunilor de pericol abstract, respectiv data creării unei stări de pericol efectiv în cazul infracțiunilor de pericol concret.

! OBSERVAȚIE:

Față de caracterul indivizibil al infracțiunilor complexe, acestea vor fi supuse legii în vigoare la momentul consumării lor (cu excepția situațiilor în care acestea au o durată de consumare).

¹ În ipoteza participației penale, prezintă importanță numai data comiterii faptei de către autor.

Decizii ale Curții Constituționale

Dec. nr. 28/2013. Pentru a intra în vigoare, deci pentru a produce efecte juridice, ordonanța de urgență trebuie să îndeplinească anumite condiții, respectiv să fie depusă la Camera competentă să fie sesizată, pentru a fi dezbatută în procedură de urgență, și să fie publicată în Monitorul Oficial al României. În situația în care Senatul și Camera Deputaților nu se află în sesiune, se convoacă *în mod obligatoriu* *în 5 zile de la depunere sau, după caz, de la trimitere*. Ca atare, depunerea ordonanței de urgență la Camera competentă să fie sesizată și publicarea acesteia sunt două etape succesive (s.n.) în procesul normativ. În ce privește intrarea în vigoare „*la data publicării* *în Monitorul Oficial al României*” (text legal) și „*după publicarea* *în Monitorul Oficial al României*” (text constituțional), ambele expresii au aceeași semnificație: ordonanța de urgență intră în vigoare în ziua în care este publicată. (...) Această zi indică atât data intrării în vigoare a ordonanței, cât și data de la care începe aplicarea acesteia. (...) De asemenea, din coroborarea dispozițiilor constituționale ale art. 115 alin. (5) cu cele ale art. 108 alin. (4), precum și din principiul *nemo censem legem ignorare*, se desprinde ideea că ordonanțele de urgență nu pot intra în vigoare înainte de a fi publicate în Monitorul Oficial al României. Principiul *nemo censem legem ignorare* constituie o prezumție a cunoașterii legii, care trebuie înțeleasă în aplicarea sa concretă de la caz la caz, și nu la modul general, deoarece el exprimă obligația oricărei persoane de a cunoaște legea, ceea ce presupune însă ca acea lege să existe la momentul săvârșirii faptei. Așadar, data publicării are relevanță asupra momentului intrării în vigoare a actului normativ, în timp ce data aplicării efective a actului normativ constituie atributul autorității judecătorești, care va aplica principiul *nemo censem legem ignorare* coroborat cu principiul *mitior lex* la speța dedusă judecății (pct. II nr. 2-3).

Abrogarea

poate fi:

1. expresă: legea/ordonanța de urgență a Guvernului nou-intrată în vigoare prevede explicit că o anumită lege anterioară sau o dispoziție este abrogată.

2. tacită: legea nouă cuprinde reglementări penale diferite și incompatibile cu cele anterioare sau incompatibile cu o dispoziție dintr-un tratat sau dintr-o convenție internațională ulterior ratificată de România.

1.1. concretă:
este identificată explicit legea sau dispoziția acesteia care va ieși din vigoare;

1.2. generică:
este prevăzută abrogarea tuturor dispozițiilor contrare.

Abrogarea expresă sau tacită poate fi:

1) totală: a întregii legi sau ordonanțe de urgență a Guvernului;

2) parțială: numai a uneia sau a unor prevederi ale legii sau ordonanței de urgență a Guvernului (nu a tuturor).